

Iris Harriët Eisendrath is geboren op 5 december 1915 in Zaandam. Ze was de dochter van Bernard Eisendrath en Sortine Selma Juchenheim. Haar vader vestigde zich in mei 1914 vanuit het Militair Hospitaal te Amsterdam in Zaandam, eerst als 'officier van gezondheid', later als arts. Iris heeft twee zussen, Maja en Lidy, en een broertje Rolf.

In januari 1933 werd in Zaandam het initiatief genomen om een afdeling Zaandam van het Nederlandse Padvindstersgilde (NPG) op te richten. Hiervoor werd een propaganda avond georganiseerd met hulp van padvindsters uit Amsterdam. Haar moeder Selma werd presidente (voorzitster) van de afdeling Zaandam. Een jaar later werd een eigen clubgebouw geopend. Het aantal leden groeide van 8 naar 84. Selma trad in februari 1939 af als voorzitster. De zussen Iris, Maja en Lidy waren padvindster bij deze afdeling. Rudolf was verkenner bij groep 1. Dochter Maya werd hier akela.

Zowel de Eisendrath-kinderen als moeder Selma was zeer actief bij Scouting. Op 20 januari 1933 wordt in Zaandam groep 2 van het Meisjesgilde als nieuwe groep geïnstalleerd door Awanda, districtscommissaresse Van Nispen-van Wely. Ook werd hun nieuwe clubhuis in gebruik genomen. Maja was Akela bij Scouting.

De Eisendraths herbergden in 1934 enkele uit Duitsland gevluchte joodse scouts, Helmuth Jacobi en Hans Hattenbach. Beiden zouden de oorlog overleven door tijdig naar een ander land te vertrekken.

De kinderen Eisendrath bezochten het Gemeentelijk Lyceum in Zaandam. Iris en Lidy ronden daar het gymnasium af. Maja stopte, na een paar keer te zijn blijven zitten, na de derde klas HBS. Ook Rolf ging naar de HBS. Met ingang van 1 september 1941 mochten joodse kinderen alleen scholen bezoeken die uitsluitend voor joodse leerlingen waren bestemd. Rudolf ging daarom nog een jaar naar het Joods Lyceum in Amsterdam.

Bernard Eisendrath werd lid van de Joodsche Raad 'en kreeg daar inzicht in het lot van de te deporteren joodse bevolking'. Hij benam zichzelf op 4 oktober 1942 met gif het leven. Hij was, voor zover bekend, de enige joodse Zaankanter die deze beslissing nam. Sortine Eisendrath dook niet lang na de dood van haar man onder met de kinderen. Maja Eisendraht zat ondergedoken bij de familie Van Pelt in Berg en Dal. Ze sprak met de SD'er Gerritsen over haar positie en over die van haar familie zonder door te hebben wat voor figuur hij was. Zij werd in mei of juni 1943 opgepakt en als gevolg ervan ook haar beide zussen. Iris zat ondergedoken in Utrecht en Lidy in Amsterdam toen ze werden gepakt. Via de gevangenis

aan de Amstelveenscheweg en de Hollandsche Schouwburg werden ze als strafgeval naar Kamp Westerbork gedeporteerd.

Iris en Leonie Eisendrath werden op Koninginnedag, 31 augustus 1943, met 1004 personen van kamp Westerbork naar vernietigingskamp Auschwitz-Birkenau gedeporteerd. Zij stierven drie dagen na vertrek, op 3 september 1943, in de gaskamer.

Auschwitz was een concentratiekampcomplex dat tijdens de Tweede Wereldoorlog door nazi-Duitsland rondom de Poolse stad Oświęcim (Duits: Auschwitz) in het geannexeerde deel van Polen werd opgezet. Auschwitz was het grootste van alle Duitse concentratiekampen en bestond aan het einde van de oorlog uit Auschwitz I (het basiskamp (Duits: Stammlager) ten zuidwesten van de stad), Auschwitz II-Birkenau (het Vernichtungslager (vernietigingskamp) ten westen van de stad), Auschwitz III-Monowitz (een werkkamp ten oosten van de stad bij de IG Farben-fabriek) en tevens tientallen subkampen. Ongeveer 1,3 miljoen mensen werden naar Auschwitz gedeporteerd. Van hen zijn er ongeveer 1,1 miljoen om het leven gekomen; het grootste deel van de slachtoffers werd vergast. Van 1940 tot en met begin 1942 was het Auschwitz-complex voornamelijk een concentratiekamp; gevangenen kwamen om het leven door de combinatie van grove mishandeling, uitputting en ziekte. Vanaf het begin van 1942 tot oktober 1944 was de actieve massamoord op Joden net zo'n belangrijke functie van het complex.

Maja Eisendrath ging op dinsdag 6 juli 1943 van Kamp Westerbork naar vernietigingskamp Sobibor. Maja vond op 9 juli 1943 de dood. Ze behoorde tot de laatsten van de 71 Zaankanters die in 1943 op transport gingen naar Sobibor. In de wetenschap dat haar dochters waren gearresteerd, meldde een wanhopige Sortine zich bij de politie. Ze hoopte met hen te worden herenigd in Kamp Westerbork. Dat mislukte. Ze vertrok op dinsdag 24 augustus 1943 naar concentratiekamp Auschwitz. Zij stierf drie dagen later, onmiddellijk na aankomst in het kamp, op 27 augustus 1943.

De jongste Eisendrath, Rudolf, was alleen uit Amsterdam weggevlucht. Hij werd echter, onderweg naar Zwitserland, op 22 juni 1943 in Parijs gearresteerd en via onder meer concentratiekamp Dachau naar Dora-Mittelbau gestuurd. Dora was een buitenkamp van concentratiekamp Buchenwald. Het bevond zich ondergronds om veilig te zijn tegen

bomaanvallen. Er werd daar aan V-wapens gewerkt, geheime wapens die Hitler de eindoverwinning zouden moeten brengen. Een groot deel van de gevangenen verbleef dag en nacht onder de grond. De mijngangen, Stollen, werden 'Todesstollen' genoemd. Rudolf Eisendrath bezweek in Dora-Mittelbau op 7 maart 1944, zes maanden na zijn zusters en zijn moeder. Hij was 20 jaar oud.

In 2022 werden zeven stolpersteine geplaatst bij de Botenmakersstraat 108 in Zaandam voor de familie Eisendrath.

Meer informatie

[De padvindster, jrg 9, 1934-1935, no. 1, 15-02-1934 » 15 feb 1934 - Pag. 17 | Delpher](#)

[Sortine Selma Eisendrath-Juchenheim \(oorlogsgravenstichting.nl\)](#)
[Sortine Selma Eisendrath-Juchenheim \(joodsmonument.nl\)](#)
[Iris Harriët Eisendrath \(oorlogsgravenstichting.nl\)](#)
[Iris Harriët Eisendrath \(joodsmonument.nl\)](#)
[Leonie Emma Eisendrath \(oorlogsgravenstichting.nl\)](#)
[Leonie Emma Eisendrath \(joodsmonument.nl\)](#)
[Maja Fredrika Eisendrath \(oorlogsgravenstichting.nl\)](#)
[Maja Frederika Eisendrath \(joodsmonument.nl\)](#)
[Rudolf Leonard Eisendrath \(oorlogsgravenstichting.nl\)](#)
[Rudolf Leonhard Eisendrath \(joodsmonument.nl\)](#)
[Historicus Peter Heere Ridder in de Orde van Oranje-Nassau | De Orkaan Eisendrath \(Bernard\) - Joods Monument Zaanstreek](#)
[Leijdesdorff \(Sara/Pim\) - Joods Monument Zaanstreek](#)
[Lijst van Jodentransporten vanuit Nederland - Wikipedia](#)
[Auschwitz \(concentratiekamp\) - Wikipedia](#)
[De onderduik Joden die van elders in Nijmegen onderdoken v0200.pdf \(oorloginnijmegen.nl\)](#)
[Lijst van Jodentransporten vanuit Nederland - Wikipedia](#)
[Auschwitz \(concentratiekamp\) - Wikipedia](#)
[Botenmakersstraat 108, Zaandam](#)
[Eisendrath Stories - The History of the Eisendrath Family > Nathan Eisendrath emigrates](#)
[De Zaanlander » 30 jan 1933 - Art. 11 | Delpher](#)
[De Zaanlander » 22 jan 1934 - Art. 55 | Delpher](#)
[De Zaanlander » 13 maa 1936 - Art. 89 | Delpher](#)
[De Zaanlander » 12 mei 1937 - Art. 71 | Delpher](#)
[De Zaanlander » 13 feb 1939 - Art. 37 | Delpher](#)

Dit verhaal is onderdeel van *Scouts in de oorlog*, een verzameling verhalen als eerbetoon aan al die (oud) scouts die zich ingezet hebben voor onze vrijheid en hulp aan de medemens of die slachtoffer werden van oorlogsgeweld, in Nederland en het verre oosten. Met de verhalen willen we inspiratie bieden aan de scouts van nu, in hun wekelijkse activiteiten en als voorbereiding op hun bijdrage aan lokale herdenkingen. Kijk op <http://vrijheid.scouting.nl> voor meer informatie en alle andere verhalen.